

MÖI QUAN HEI GIÖA VAN HOA VAICÖNG GIAÖ (*Tröông hõp van hoa Cöng giaö öu Tp.HCM*)

TRÖÔNG VAN CHUNG^(*), NINH THIEM PHÖÔNG^(**)

Khi xem toin giaö la hien tööng van hoa, thöc chat la noi nen moi quan he giöa van hoa va toin giaö röi. Song quan niem ve moi quan he nay lai rat khac nhau. Neu nö cac hoc giaö phöông tay (nö Paul Tillich, Malinowski, Max Weber, v.v..) coi toin giaö la hat nhan cua van hoa, la phan chim trong cau truc va la ban sac cua van hoa, thi cac hoc giaö Phöông Nöng (nö: Mahatma Gandhi, Lai Nai Cai, Võöng Trö Tam, v.v..) lai cho rang nay la moi quan he giöa hình thöc (toin giaö) va noi dung (van hoa). La hình thöc, toin giaö ham chöa, the che hoa yinghua, giaö trö cua van hoa, noi coi the thay nöi cac dang thöc, cau truc, song yinghua, giaö trö hau nöi khöng nöi. Van hoa (vöi tö cach la noi dung) lai nöi the hien qua nhieu hình thöc. Tuy nhien, tai cai neu thöng nhät vöi nhau öi moi niem: Moi toin giaö luön chöu söi nhaö nai cua moi nen van hoa. Chung toin tai, van nöng, bien nöi trong söi tai nöng cua van hoa. Trong bai viet nay, chung toi xin lam röi moi quan he tren töi viec nghien cöu moi tröông hõp cu the – van hoa cöng giaö öu thanh phöi Hoä Chí Minh.

1. Lööc söi Cöng giaö tai Sai Gon va cac khu vöc Cöng giaö löi

Nam 1533, moi giaö söi co tein phien aim tieg Viet lai - nha khu nai nen vung Trai Luöi öi truyen nöi Cöng giaö. Nöi nhanh chöng phat trien suöt hön the ky. Tuy nhien, do söi nghi ki cua trieu nin nen böi cam cach va nhieu giaö dai böi bai hai. Khöng nam 1630 – 1659, nhieu giaö dai

mien Trung tron chay söi nam ap cua cac chua Nguyen nai vaö vung rat thöc Thuý Chän Lap, Chöi Quan, Lai Thieu...

Coi moi nang ken hat la cuöc di cö cua tam tram ngan nöng bau Cöng giaö mien Bac vaö Nam nam 1954 khien söi giaö dai tang vun vut. Hien Töng Giaö phan Sai Gon coi 204 Giaö xöi 3 Giaö niem thöc 15 Giaö hat.

Ban nöi Cöng giaö tai thanh phöi Hoä Chí Minh ngay nay cho thay, mat nöi nöi Cöng giaö tap trung nöng nhät theo ba khu vöc: phia Tay Bac la khu vöc hat Xoim Möi (15 xöi nöi), öi giöa va phia Tay la khu vöc hat Chí Hoa (17 xöi nöi) va hat Taiñ Sön Nhì (17 xöi nöi), phia Nam la hat Binh An (13 xöi nöi). Lê Minh Tien, trong bai viet "*Söng Nöi cua giöi treöi Cöng Giaö Tp.HCM hien nay - Moi khai sai Xai hoi hoc*"⁽¹⁾, chui tröng chia Cöng giaö Sai Gon theo 3 khu vöc: nöi thanh, vung ven vaö ngoai thanh. Tuy nhien, döa vaö söi khai sai thöc tien, chung toi khöng theo cach chia nay. Chung toi cuing khöng hoan toan theo nöi giöi do Toä Giaö muc phan chia, mat rat ra moi hình khac nam dien tai tinh tap trung chính xac hön ve ba khu vöc nöi sau:

Khu vöc phia Bac Sai Gon: göm Giaö hat Xoim Möi va moi phan Giaö hat Göi Vap giap ranh, öng vöi cum 7 phöông phia Bac quan Göi Vap. Khu vöc nay coi 17 xöi nöi: An Nön, Hoang Mai, Chanh Trang, Taiñ Höng, Trung Bac, Bac Düng, Haö Nöng, Haö Nöi, Thai Binh, Höp An, Töi Ninh, Lam Sön, Lang Sön, Thach Näi, Nöi Võöng Hoä Binh, Nöi Tin vaö Hinh Thöng Tay. Khu vöc nay khöng 100.000 giaö

^(*) PGS.TS., Tröông nai hoc Khoa hoc xai hoi vaö Nhan van – Thanh phöi Hoä Chí Minh.

^(**) ThS., Tröông nai hoc Khoa hoc xai hoi vaö Nhan van – Thanh phöi Hoä Chí Minh.

⁽¹⁾ Xem: *Giaö Hoi giöa löng nöi*, Nhieu taic giaö Cai lac böi Nguyen Van Binh, 2010

đàn.

Khu vực phía Tây Sài Gòn: gồm Giao hạt Chí Hòa và một phần Giao hạt Tân Sơn Nhì, ông với các phường trái dọc theo nông Caich Mang Thang Tam (noina tở công viên Lê Thị Riêng nên ngoài Trờng Chính – Công Hoà, thêm một khoảng nữa về phía Hoàng Văn Thụ nên chới Phầm Văn Hai) thuộc quận Tân Bình và một số tuyến nông phui can tâm khoảng 3km phía trái nông Trờng Chính (Áu Cô, Nợc Lạp, Tân Hồng, Tân Sơn Nhì,...) thuộc quận Tân Phú. Khu vực này có 26 xã nảo: Tổng Việt Bông, Nam Hoà, Lợc Hồng, Nghĩa Hoà, Sao Mai, Vinh Sơn 6, Vinh Sơn 3, An Lạc, Tân Chí Linh, Khiet Tâm, Xáy Dờng, Nam Thái, Tân Sa Châu, An Toán, Thái Hoà, Tân Dân, Mai Tâm, Phui Trung, Tân Châu, Tân Việt, Tân Thanh, Tân Phui Tân Hồng, Tân Thái Sơn, Nhân Hoà và Chí Hoà. Khu vực này khoảng 120.000 giao dân.

Khu vực phía Nam Sài Gòn: nhà giới Giao hạt Bình An, ông với các phường trái dọc theo cùng nông Phầm Thế Hiến (nảe biết là 4 phường: 5,6,7,8) thuộc quận 8. Khu vực này gồm 13 xã nảo: Nam Hải, Mông Triệu, Hồng Phui Chánh Hồng, Bình Xuyên, Bình Thuận, Bình Thái, Bình Sơn, Bình Minh, Bình Hồng, Bình Nờng, Bình An Thờng và Bình An. Khu vực này có khoảng 56.000 giao dân.

Nhờ thế chẻ ba khu vực trên nhà chiếm nên 56/203 xã nảo và 276.000/520.000 giao dân của toàn Tổng giao phần Sài Gòn.

(Xem: *Bản đồ 3 vùng Công giao lớn của Sài Gòn*)

Xét về nguyên nhân dẫn nên mất nhà tập trung lớn dẫn số Công giao tại 3 khu vực này có thể lý giải nhờ sau:

Thờn nhất là yêu tố toàn giao và lâu luyên nhà phòng cư. Nhà phần dẫn số Công giao trong tất cả các khu vực trên nếu là người gốc Bảe di cở năm 1954 (chẻ có 2/53 xã lập trờc năm 1954) nên yêu tố có thể kể lang xa rất cao. Khi nên vùng nảt mới, người ta có xu hướng hợp thanh lang cũi có khi là òn nhiều lang, nhưng

chung một Giao phần thuở trờc.

Thờn hai là yêu tố kinh tế xã hội: Những giao dân có cùng một nghề có xu hướng hợp thanh “phòng nghề” nhằm hoà trôi, phần công lao nông sản xuất với nhau.

Thờn ba là yêu tố quy hoạch khu vực: Trong quá trình quy hoạch nhà thờ, chính quyền Sài Gòn có lẽ muốn tạo thanh một vành nải an toàn nên nhà bố trí ba khu vực trên nhờ chới chới ba cở ngoài thành phố

2. Nhà nên văn hoá khu vực Công giao phía Bảe thanh phố Hoà Chí Minh

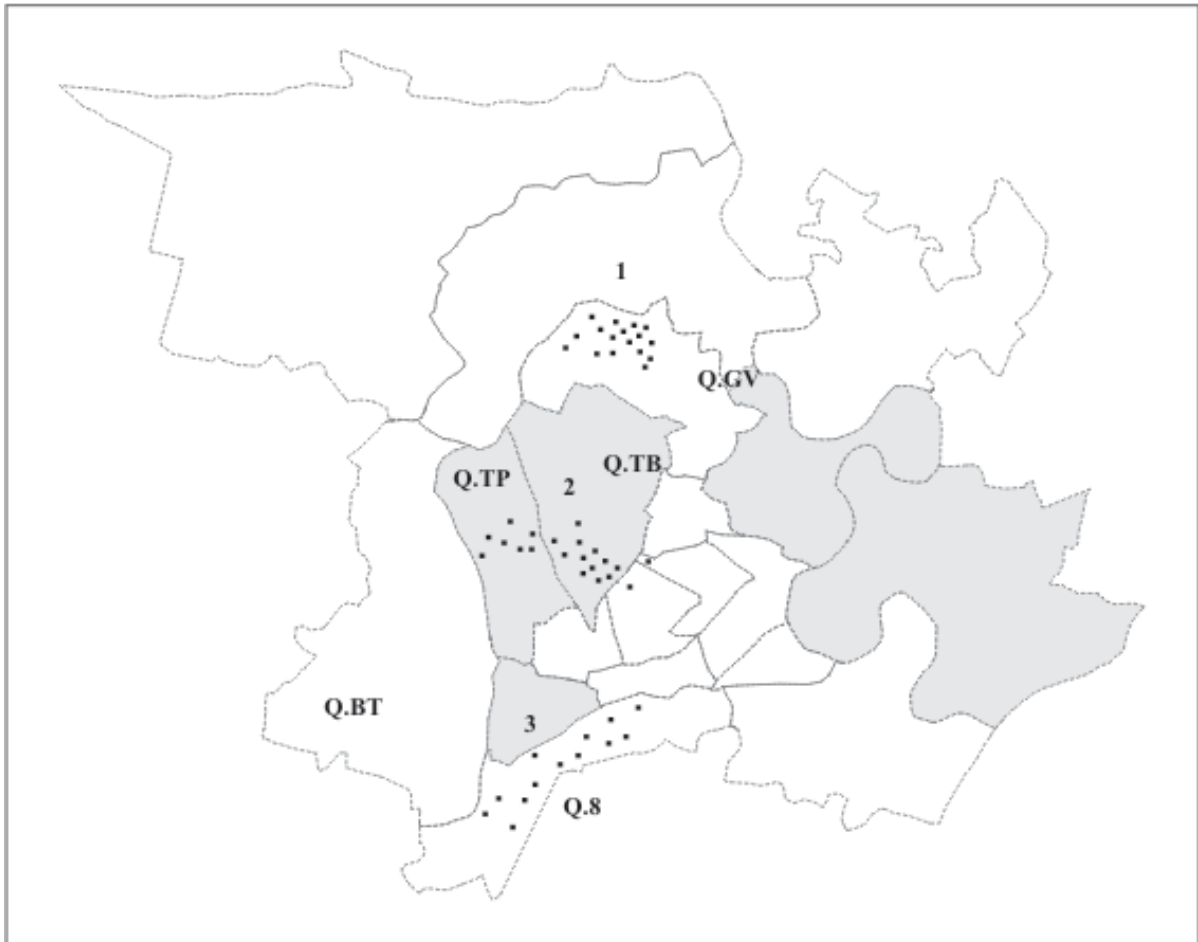
Nét nổi bật nhất của khu vực này là số ảnh hưởng nhàm nét của văn hoá Bảe Boi. Tuy nhiên, cần hiểu văn hoá Bảe Boi này là văn hoá Bảe Boi của những người Công giao di cở. Niềm tin Công giao nông kết hợp và biểu hiện trong nếp sống, tổ duy kiểu Bảe Boi Mãe đũa này, có nhiều thui và văn hoá Bảe Boi này không còn cái nhà thui của tổng vùng miền Bảe Boi gốc nữa. Nhà thờ tan tất cả Thái Bình, Hải Nổ, Hồng Hoà,... thanh một khối chung và cho ra nhà một kiểu văn hoá Bảe Boi riêng biệt trên cở số thống nhất. Hình thanh nên kiểu tiếp biến “khúc xạ”, cái khối nguyên bù lệch khỏi hướng ban nhà. Người ta quên nhà thờ nguyên quan nhà kết hợp với nhau bằng niềm tin. Biểu hiện cũi thể của văn hoá khu vực Công giao phía Bảe này, có thể chia làm hai bình diện: nhà sống nông tin và nhà sống vật chất.

Về nhà sống nông tin, có một số nét rất tiêu biểu. Thờn nhất, thờn bảe trong mỗi giao xã là quan trọng. Ông Trum chánh nông kính trọng chẻ sau vô linh mục. Các ông trum òn mỗi giao hoi có vai trò nhà ly trờng khi xỏa, ngoài việc chăm lo nhà sống tinh thần, thì ông cũng là người thông nông mỗi phần xã nhà những cuoc cái và thăm chí nếu không can nông thì cũng chẻ có ông mới nhà công an. Ông cũng luôn có mặt trong các lễ lài, cổi hoi, ma chay.

Thờn hai, nhà thờ có vai trò nhà ngoài nhà lang. Nhà thuận phuc vui le hay hoi hinh và nhà.

Các nghi lễ nông thoi hiện òn nhà thờ theo

BẢN ĐỒ BA VÙNG CÔNG GIÁO LỚN CỦA SÀI GÒN

(1) Khu vực phía Bắc (2) Khu vực phía Tây (3) Khu vực phía Nam

(•) Các Giáo xứ

một giờ giấc nghiêm ngặt, giờ lễ luôn có sẵn hình vẽ không nhiều lựa chọn. Giáo dân thì lễ rất nghiêm túc, không ai ngồi ngoài như thói quen nhà thờ con “nông công” sau khi nào nước lên kinh Vinh Danh⁽²⁾. Lễ Giáng sinh không hoành tráng, phốp phồng ít trang trí. Trái lại, lễ Phục Sinh thì tách biệt rất linh nghiệm. Một nữ tu trẻ ở Bắc Boài khác trong đời sống tín ngưỡng gia đình dân nơi này rất thích rước kiệu. Bất kỳ lễ nào cũng có rước kiệu, lễ lớn kiệu lớn, lễ nhỏ kiệu

nhỏ

Như thói quen nói thiêng liêng, nên trước của nhà thờ tuyệt nhiên không có một hàng quán nào bày bán. Khi đi qua nhà thờ người ta coi tục cúi đầu chào Chúa. Người chết cũng không ngoài lễ người ta thông khiêng quan tài một đôi đũa trúc nõng lòn nên “tâm biệt” chôn xồm, dĩa nõng thì nếu gặp nhà thờ nào cũng quay quan tài lại vài ba vòng rồi mới đi tiếp.

Về đời sống vật chất, nhiều chi tiết thể hiện rõ ràng tính cách Bắc Boài cũ.

Nếu tiến lên kinh tế Trình độ dân trí không cao bằng hai khu vực còn lại (chỉ 26% nữ Cao

⁽²⁾ Thông sau khi lễ bắt đầu khoảng mười phút – Tại gia chủ thích.

những trười trong khai sát 100 người (từ 19 – 42 tuổi). Kinh tế khốn khổ nên việc học ít ỏi ở các trường. Giáo dân sống chủ yếu bằng các nghề gia truyền từ Bắc: nuôi chim cút, tằm tơ, trồng bông bán thối vải,...

Tiếp nên là việc ăn ở, ông xã Nhà cửa ôi này phân ruộng nhau, san sát nhau, thường thấp to, ít có bờ rào, tính liên kết cũng nông. Tuy ôi tuế toang, nông cách ăn mặc rất ỉn ở. Nam giới ra nông học khi mặc quần nui. Nữ giới thì bán bán hay thì chơi nông mặc áo sát nách bao giờ Áo dài ỉn xem là trang phục nếp nhất, nên chạ danh mặc vào các dịp lễ hội.

Sau cùng là ăn uống. Ôi khu vực này nói tiếng với hai miền này sản là thối cay và thối ngọt. Thối cay rất thông dụng trong các dịp lễ tết, lễ hội. Nấm hái, nấm ma, Giàng sinh, Phục sinh, mồng nhai, mồng này Núi học, nếu có thối cay. Ngồi ta du bán nên này cũng nông ăn cơm ôi tằm cơm bình dân, nếu ly do nào này mà nông này cơm ỉn, ngồi ta mua cơm rồi đem về nhai ôi.

Cung theo chân người dân Bắc di cư năm 1954, là miền phía Bắc. Người này tiên mang miền phía Bắc vào miền Nam là một người Công giáo xuất phát từ khu vực này có tên Hoàng. Theo nhiều tài liệu về phía ghi lại, ông này truyền nghề cho cô Xiem, cô tiếp nhận lại xe phía của ông, phát triển lên thành phố Hòa Pasteur nói tiếng⁽³⁾. Các miền này nên gần với tên này nên nói sản xuất ra miền này: chài nưm Hoi Nong, giò lụa Hoi An,...

3. Các nếp văn hóa khu vực Công giáo phía Tây Tp.HCM

Vùng văn hóa Tây Sài Gòn – Thành phố Hồ Chí Minh gồm từ 26 Giáo xứ này trải dài theo trục nông Cách Mạng Tháng Tám và Trường Chinh, từ trái theo hàng ngang, rộng

từ nông này, cô cầu đả với Bên cạnh này này là trục nông huyệt mạch vào trung tâm thành phố nên bán bán sản xuất, kinh tế phát triển, nên sống giáo dân khá cao.

Văn hóa khu vực này là văn hóa Bắc di cư 1954 nông bà pha trộn rất nhiều với văn hóa Mỹ ở thời chính thể Sài Gòn cuối cùng của nếp sống công nghiệp hôn thấp nên lại này. Hình thành nếp tiếp biến “lập ghep”. Sản phẩm văn hóa này ghep với sản phẩm văn hóa khác. Nét biểu hiện này biết là lo suy nghĩ thối tế cao và nếp sống mang tính dè dặt, nhò thò.

Về nếp sống ỉn tin có nhiều khác biệt. Long tin truyền thống giảm sút, số kính số cũng suy giảm nhiều. Văn nên này ỉn thể hiện ra nhiều lĩnh vực. Vai trò của linh mục hay trum hồi nông quai ỉn cao. Một hình ảnh quen thuộc của giáo dân khu vực này khi thì là nông ngoài này rất nhiều, hồi quay lòng ra, hồi thối, tằm gấu thối mái, hồi khi chạ này qua nhai nông ngoài đả phui cho “coi má”. Tính thể tục con biểu hiện ôi nhiều mặt khác trong lĩnh vực này sống tinh thần. Các thành lễ ngay thông chạ này tiếng, con nôi ruit con hai môi phui (thông là nông một tiếng). Vào các dịp lễ tết, con ruit kieu, thì chạ vòng quanh long nhai nông kieu cũng thối lại thối nhò cho nhò này cho lễ. Các lễ này ma thông diễn ra từ lúc này mô saing nên tránh kết xe và gia quyền khỏi mặt công chò này.

Trước số biến này của văn hóa do lúc này kinh tế và nếp sống công nghiệp, các vì nông này nên này cũng phải thay này nông hòng phục vụ nên phui cho giáo dân. Nên tiên là giờ lễ trong ngày chui nhất, bất kỳ lúc nào đả quanh khu vực này cũng có thể bắt gặp các thành lễ trong nhai nông Trung bình này tiếng là con một lễ (trò giờ nhò trò), nhiều giờ lễ rất lại, hầu nhò nông này con 9, 10 giờ saing ; 3 giờ chiều ; 7, 8 giờ tối... Ngoài số thối nghi, các nên này nông saing này nên thu hồi giáo dân. Ca nhò này phep số dùng các nhạc cụ nhò xem là “ngoài lại”, vốn nhò cam trong thành nhạc: kem sa xoạ trống, ghita này, ... các

⁽³⁾ Xem: <http://www.chutluulai.net/forums/showpost.php?p=32559&postcount=4>, bài của tác giả Hồng Bình và <http://www.baomoi.com/Cuoc-phieu-luu-cua-pho-Bac/84/3878794.epi>, bài của tác giả Xuân Tiên.

bầu, nhò, năn tranh,...

Nhà thơ ôi khu vực này nhò một trung tâm giải trí. Nhà thơ thông thạo thể thao, sinh viên, quain ăn, tiệm sách; nă phần nêu coi khu tập thể thao: bóng bàn, cầu lông, cò tồng... Gião dân thông nêu nhà thơ nêi bảich bỏ đi mảt. Giỏi trêi nêi thò giãin, hên hơ hay chòit thể thao.

Chất lỏng nôi sông khải cao nêi cò cầu aim thòic cũng khải. Khoảng con ai ăn chay thòisau mỗi tuần nêu, chă trôigioi chay hai ngày Gião Hoà buôic. Bảt nguoin tởivieic chuyêin phuc vủi ăn uống cho gião dân trong xòu nhiều khu vực aim thòic chuyêin biêt trôinein quy môhoà, sảim uat, nôi tiêng khắp nêat Sài Gòn: khu thòt cày, buin thòt nòông nòông Chấn Hông; khu càpheà Bảc Hải... Càic Xô cũng môinhiều nhàtrêivai nhàhang. Tiêu biêu làtrông Mảm non Bông Hông vànhàhang tiêc còôi Nòic Hảng Sông ôinòông Bảnh Vản Trầin, quain Tảin Bảnh.

Nêic nêim nêu lyikhu vực này hêp mảdai tởu Nòing sang Tảy, nhảicòisản sảt. Nhảkieu nhả phoạ nhả nêu cũng lam công cao hay tìm cách ngảin không gian cho tảich biêt. Không gian kín khải kiêu không gian môikhu vực phía Bảc.

Ngòôi cao nêin ăn mảc giãin dờ, ít chỉ li nhò khu vực phía Bảc. Giỏi trêimảc theo môt thòit trang, coi khi phảicách thài quai

4. Nêic nêim văn hoà khu vực Công gião phía Nam thanh phoạ Hoà Chí Minh

Khu vực dân cò Công gião Nam Sài Gòn nằm trôn trong Quain 8, tập trung chủiyêu quanh trũc nòông Phảim ThêiHiên, òng vòit hắt Bảnh An trêin bảnh nêu Tông gião phảin, 13 xòu nêu quai quain, thòông goi làkhu "xòim nêu".

Vung này nôi tiêng vòit tên "nêat Bảnh Xuyêin". Nôi này hoang vu, nêin khoảng nêu thêikyú 20 lầinêim tui hỏp nhòing tay giãng hò hỏ hỏin, hình thanh nêin lỏc lỏng Bảnh Xuyêin. Sau khi bảnh ỏn lỏc lỏng Bảnh Xuyêin, chính quyêin Sài gòn nêu khoảng ba ngan gião dân Bảc đi cò nằm 1954 vểkhảin hoang lập xòu Nhìn vểlịch sỏi cằit tên goi Bảnh An còilẻlảm mong ôoic củic công nòing muoin quain nêi nhòing

biên nòing, bảt ỏn trỏic nôi

Ôi khu vực này, văn hoà củic ngòôi miên Bảc đi cò nằm 1954 nêi chòu ảnh hỏing nhiều củic sỏidung hỏp "văn hoà Bảnh Xuyêin" mảrcủi thêi lảcủi chắt văn hoà Phảp tan lầin trong văn hoà Nam Bỏ Quaitrình tiêp biên văn hoà này thuôic kiêu "lỏc chỏin". Không bỏ còing ỏp, không bỏ nòing hòic do sỏilỏng ỏp nêic, nhòing nêit văn hoà bẻn ngoai nòic gião dân nôi này tởiyichỏin lỏc, boảsung vậ kho tàng văn hoà củic mìn. Khĩa cằnh văn hoà Phảp trong văn hoà Nam boảcỏibỏ nêic nêim nôi bảt: tẻnh nhảin loai, nêic cao lẻicỏng bảng vậtỏn trỏing cằnhhỏin. Do nôi văn hoà Công gião vung này cũng mang nêim nhòing ảnh hỏing nôi

Vể nôi sông tinh thầin cỏitheatỏim tằt trong vậi nêim nêic sảc sau.

Trỏic hết lảvievei nêit tên cằic xòunêic. Khu vực này hoan toan không cỏimỏt cằit tên theo nêu danh Bảc Bỏnằu. Thòông lảmỏt chỏi Bảnh nòing nêu, Bảnh An, Bảnh An Thòông, Bảnh Thải,... hoảc lảcủi nêu danh tằi chỏihay danh tởinêic.

Kẻnêin lảcủi sinh hoảt tỏin gião truyêin thòing. Văn hoà Công gião khu vực này cỏixu hỏing chủitrong nhiều nêin nhòing hoảt nòing, nhòing vậi nêimang tẻnh thêigioi, rỏing lỏin, vòoit khoi phảim vi nhòing tập quain, thòit quen củic mỏt lảng xỏi Bảc Bỏ Cỏitheathỏy rỏinêic này qua lẻi Noel. Lẻi Noel, mang tẻnh "toan cằu" vểbẻa nôi, nòic tỏicỏic rằt hoanh trảing. Vậ mua Noel, hỏu nhò toan khu vực Công gião phía Nam (cằic phòông 3,4,5,6,7,8 Quain 8 vậ dằi khắp nòông Phảim ThêiHiên) nêu rỏin rỏinêin hoả, hang ngan hang nêit rằit dằi khắp môoi cằy sỏi

Cỏivậi nêim nêic sảc trong kiẻn trũc nhảthỏu khu vực này mảkhỏing nêu ôu Sài Gòn cỏi nòilả mỏt xòithòông cỏimỏt khoảng nêat nêuinôi diẻn nhảthỏunòic dung lam nêi nêat tỏông Nòic Mẻi nêigião dân viẻng sau giỏitỏn lẻi⁽⁴⁾. Yêu tỏisỏng

(4) Theo nhảin ãnh bản nêu củic chũng tỏi, này coi thêilả ảnh hỏing củic kiẻn trũc chũ Nam Bỏ vớivỏi am thỏitrỏic tiẻn nêin, tuy nhẻin, chỏa cỏicỏ sỏicắt chằn.

nôôic cũng ăn vào tâm thóc của người ta nên các nhà thờ như cũ kiến trúc mô phỏng hình ảnh con trâu, cánh buồm,... tồông, phuoñieù nôôic tác nồing trên thuyềin hay nũa cầu nôí trên mặt nôôic khainhiều ...

Net giao lờu văn hoà Pháp và Nam Bôacũng theahieñ ôiñôi sống vàt chat.

Thòinhat làmặt ngoiñ ngòi ñieñ hình làvieu vay mỗoin nhiều tồngòi Nam Bôa ching hain tồ "lô". Tô "lô" vớñ nôôic sôidung rất nhiều ôi Nam Bôavớ ñinghóa vồit khoi giôit hain là "nôa dung ñeñun nàu, nôa lòa"⁽⁵⁾, Trần Nhật Vy ña chõing minh rãing, tồ "lô" rất thõng dung, ngay caiôit trên tồ Gia Ñinh bair những năm ñầu thea kyivớit tồ "lô" nôôic giãit⁽⁶⁾. Tô "lô" ôi Nam Bôa con mang ñinghóa làxõõing, xí nghiệp, nhaimay, nôi sản xuất, công ty. Nhiều ñua danh gãin vớit "lô" ôikhu vớic nay: chõi LôThân, xõim cầu Lô Heo, rãich LôGõm, lỏivớichinh Hõng... Ngõoi giãidãin khu vớic nay dư ña phãin gõic miẽn Bãc, cũng bõ chỉ phõi bõit net ngoiñ ngõobãin ñua. Rất nhiều xõõing sản xuất nôôic hõi gõit là "lô": lỏidep Tô Xuyẽin, lỏibũn Dõic Cãu, lỏivõt quay Hãit Anh, v.v..

Cãich ñãit tein cho các hang quãin, cõ sõisản xuất, dõich vũicũng cõinet ñãc sãc khu biẽt. Quan sãit hang trãim biẽn hieñ tại khãp các cung ñõõing trong khu vớic, ta deñhãin thãy rãing, ñeñ gãin hai phãin ba cõimột trong hai phong cũich sau: hoãc làtein theo ãim tieñg Pháp, hoãc là tein vàkẽm ñãing trõõic làcon sõichã thõitõitõitõi gian sinh trong gia ñinh rất khuoñ maũ Nam Bõa Tein vớit ãim hay tồtieñg Pháp cũitheakea vãit nôi: quãin cõm gãibẽng, trãisõa Tout, bãinh mì Bonne,... Tein vớit phong cũich Nam Bõacũng cũinhieñ nôi: Trãit hõm Tãin Hõng Phũic (Hãit Hõng), trãit hõm Tãim Vãn Thõi (Bã Tĩn), bã

Nãm Rãu, tãp hoã Nãm Dõ, rõõu Sãu Duy,... Trong sõahang trãim cõ sõivõa ñeñ, hãu het là giãidãin Cõing giãid gõic miẽn Bãc, những vãn chõin ñãit tein cũa hieñ nhõ vày

Thõihãit làvẽvãn hoã õing xõit Hõi rãit thĩch gião lờu, hõic hõit, tĩnh tĩnh cũit mõi deñgãin. Ñieñ ñãc biẽt ñãit làkhõing bao giõurquan tãm ñeñ các vãn ñeçhĩnh trõ. Cãich ãm mẽ giãin dõ những tẽ mẽ, rất ãm hieñ vẽtrãng phũic.

5. Kẽt luận

Thanh phõã Hoã Chí Minh làmặt trong những trung tãm Cõing giãid lõin cũa Viẽt Nam, õing vớit Tõing giãid phãin Sãit Gõn, giãidãin phãin ñõing làngõoi miẽn Bãc di cũ năm 1954 (72%). Bã khu vớic tãp trung ñõing giãidãin ñãit là khu vớic phĩa Bãc gõim 17 xõiñãib; khu vớic phĩa Tãy gõim 26 xõiñãib; khu vớic phĩa Nam gõim 13 xõiñãib.

Ôikhu vớic phĩa Bãc làvãn hoã ngõoi Bãc di cũ năm 1954 ñõõic bãit toãn gãin nhõ trõin vẽn. Ñãy làvãn hoã Cõing giãid Bãc Bõãñãibõ "khũic xãit" do yeũ toãñãa lỹ ñieñ kiẽn lõch sõidõiphõõing Nam.

Ôikhu vớic phĩa Tãy làvãn hoã ngõoi Bãc di cũ năm 1954 ñãigão lờu và ãinh hõõing vãn hoã Myõrãit ñãim. Ñãy làsõitiep biẽn theo kiẽu lãp ghep. Hĩnh thanh ñeñ mõi hĩnh thãit vãn hoã duy lỹ thõic dũing, dõich vuihoã vãtoã giãin.

Ôikhu vớic phĩa Nam làvãn hoã ngõoi Bãc di cũ năm 1954 ñãigão lờu vớit vãn hoã Pháp vàvãn hoã Nam Bõa Hĩnh thanh kiẽu tiep biẽit "lõã chõin". Net vãn hoã Cõing giãid ñãc biẽit nôi ñãy làsõilãing mãin, khuoñ maũ bãit bãit kiẽu Pháp, hõõing ñeñ những vãn ñeã mang tĩnh võ mõi

⁽⁵⁾ Viẽn Ngoiñ Ngõoi *Tõñieñ Tiẽg Viẽt*. Nxb Tôñieñ Bãich Khoa, Hãit Nõi, 2007

⁽⁶⁾ Xem: Trần Nhật Vy. *Hõisõ Gia Ñinh bãit*, Phõing sõibãit Tuõit Trẽit sõãrã 20/6/2011. "Lỏinôôic giãit là "lỏinôôic ñãit".